

Interessa, realment, l'educació a la societat de les Illes Balears?

Martí X. March Cerdà

RESUM

En aquest article pretenem analitzar, per una part, els punts més significatius del sistema educatiu de les Illes Balears i, per l'altra, reflexionar sobre la crisi econòmica i les seves repercussions sobre l'educació. En aquest sentit, es tracta de posar de manifest la importància que pot tenir el sistema educatiu per dur a terme un canvi en el model productiu de les Illes Balears. El canvi progressiu de model productiu, partint del turisme com a sector hegemònic de present i de futur, necessita, per aconseguir una economia competitiva i una societat cohesionada, una inversió en educació, d'acord amb els paràmetres dels països de l'OCDE i de la UE, però, també, una valorització social, cultural i empresarial de l'educació dins la nostra societat de les Illes Balears. Sobre aquestes qüestions i d'altres volem reflexionar amb l'objectiu de tenir una visió global i comprensiva del sistema educatiu de les Illes Balears i donar resposta a la pregunta si realment interessa l'educació a la societat de les Illes Balears.

RESUMEN

En este artículo pretendemos analizar, por una parte, los puntos más significativos del sistema educativo de las Illes Balears y, por otra parte, reflexionar sobre la crisis económica y sus repercusiones sobre la educación. En este sentido se trata de poner de manifiesto la importancia que puede tener el sistema educativo para realizar un cambio en el modelo productivo de las Illes Balears. El cambio progresivo de modelo productivo, partiendo del turismo como sector hegemónico de presente y de futuro, necesita, para conseguir una economía competitiva y una sociedad cohesionada, de una inversión en educación, de acuerdo con los parámetros de los países de la OCDE y de la UE, pero, también, de una puesta en valor social, cultural y empresarial de la educación dentro de nuestra sociedad de las Baleares. Sobre estas cuestiones y otras queremos reflexionar con el objetivo de tener una visión global y comprensiva del sistema educativo de las Illes Balears y dar respuesta a la pregunta sobre si realmente interesa la educación a la sociedad de las Illes Balears.

I. OPTIMISME VERSUS PESSIMISME PER A L'EDUCACIÓ

Interessa, realment, l'educació i la formació a la societat de les Illes Balears? Tot i que la pregunta pot semblar estranya o, fins i tot, absurda, la realitat ens diu que es tracta d'una qüestió pertinent a tots els nivells. Efectivament, si hom analitza la realitat del sistema educatiu de les Illes Balears, si hom analitza el valor que té l'educació dins la societat de les Balears, si hom analitza la valoració que es fa des del món econòmic, empresarial i social dels productes de l'educació, si hom analitza el pressupost que es dedica a l'educació, si hom analitza la impossibilitat de la classe política de posar-se d'acord per dur a terme un pacte de mínims per a l'educació, si hom té en compte el valor afegit que donen a l'educació les diverses classes socials de les Illes Balears..., podem posar de manifest que, malgrat els avanços que hi ha hagut en tots els aspectes en relació amb l'educació, l'educació no acaba d'interessar la societat, o l'Administració de les Illes Balears, tant com seria necessari, tant com seria significatiu per donar a l'educació la importància i la transcendència que la comunitat autònoma de les Illes Balears exigeix per fer una societat competitiva, pròspera, cohesionada, formada i culta.

Així doncs, tot partint del fet que durant aquests anys l'educació ha avançat de forma significativa a les Illes Balears, durant tot el període democràtic, però, sobretot, de forma significativa durant el període en el qual la comunitat autònoma ha gestionat l'educació no universitària o universitària, cal posar de manifest que encara el que hi ha per fer és d'una gran magnitud en termes quantitius i en termes qualitius. I això exigeix, malgrat la seva gairebé impossibilitat real, obtenir un gran consens de cara a l'educació, no només entre els diversos grups polítics al Parlament i l'Administració pública, sinó també entre els diversos sectors de la societat —empresariat i forces sindicals—, de la comunitat educativa i de totes les institucions de la societat civil implicades, de forma directa o indirecta, en l'educació.

El canvi progressiu de model productiu, partint del turisme com a sector hegemònic de present i de futur, necessita, per aconseguir una economia competitiva i una societat cohesionada, una inversió en educació, d'acord amb els paràmetres dels països de l'OCDE i de la UE, però una valorització social, cultural i empresarial de l'educació dins la nostra societat de les Illes Balears.

Davant aquesta realitat d'Espanya i de les Illes Balears, i en el marc de la situació econòmica actual, cal que ens demanem si estam preparats per afrontar amb èxit la sortida de la crisi econòmica des de la perspectiva de l'educació. El darrer informe de l'OCDE posa de manifest que Espanya té unes taxes de joves escolaritzats que tenen entre vint-i-cinc i trenta-quatre anys per sota de països com Alemanya o altres països de l'entorn. A les Illes Balears, aquestes taxes encara estan per sota de la mitjana espanyola. Hi hem d'afegir, a més, un informe de la Fundació CYD, que assenyalava que les Illes Balears són la quarta comunitat autònoma amb menys titulats superiors. A més, segons el mateix estudi, només un 28,7% dels treballadors de les Illes Balears tenen ocupacions que requereixen una qualificació elevada, enfront d'una mitjana estatal del 31%. En aquest sentit, la nostra comunitat té uns desajustaments més grans entre llocs demanats i ofertes laborals, sobretot pel que fa a diplomats. Amb tot, cal tenir en compte que, segons un estudi de Bancaja i de l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE), les Illes Balears són la comunitat autònoma espanyola que té un percentatge més elevat de llicenciats que fan feina a l'hoteleria.

En qualsevol cas, una de les qüestions que posa de manifest la realitat de l'educació de les Illes Balears és la percepció negativa de l'educació per part de la societat; una percepció que té a veure, per una banda, amb els indicadors que posen de manifest que el sistema educatiu no funciona d'una manera adequada, i, per una altra, amb els missatges que algunes instàncies socials, mediàtiques o educatives fan —a vegades amb fonament i d'altres, sense— del nostre sistema educatiu. Actualment, quan hom parla d'educació, fa referència a: inestabilitat educativa, insuficiència financera, dualització educativa, problemes de convivència, conflictes educatius, manca de disciplina, desmoralització, desmotivació dels docents, manca de places escolars, massificació escolar, centres en mal estat, xifres molt elevades de fracàs escolar (sobretot a secundària), descens del nivell educatiu; abandonament significatiu del sistema educatiu (sobretot a secundària); escassa escolarització en l'educació postsecundària; poca consideració social de l'educació; baixa taxa d'estudiants universitaris; desprestigi creixent de l'escola pública; problemes derivats de l'escolarització de la immigració escolar; manca de places d'educació infantil; problemàtica de la jornada escolar a l'escola pública, etc. Davant aquesta problemàtica, la pregunta que ens podem fer és si realment aquesta és la fotografia real del sistema educatiu de les Illes Balears o, fins i tot, del sistema educatiu espanyol. No hi ha dubte que si posam un darrere

l'altre tots aquests indicadors, la realitat no pot ser més negativa, fins i tot podríem parlar d'una situació catastròfica.

Però, des d'una perspectiva més global, més objectiva, caldria matisar algunes d'aquestes percepcions negatives del sistema educatiu de les Illes Balears. No es tracta ni de justificar la situació actual ni tampoc de fer-ne una anàlisi optimista. No és aquesta la qüestió. L'educació a Espanya passa moments difícils, complicats, tant per raons objectives com subjectives o de percepció. Què volem dir amb això? El que seria un error —i, a més, comença a ser-ho— és oblidar que l'educació a Espanya i a les Illes Balears té forteses, punts forts, elements positius, resultats bons i eficaços, innovació i experiències prou interessants, equitat i cohesió social; augmenta el nivell educatiu, malgrat tot. Quan analitzam la situació real del sistema educatiu de les Illes Balears, també hem de tenir en compte tots aquests aspectes. La visió excessivament catastrofista del sistema educatiu espanyol i balear no solament no és objectiva, rigorosa, real, sinó que, a més, únicament contribueix a desprestigiar fonamentalment l'escola pública en conjunt i a desmoralitzar la comunitat educativa, sobretot el professorat que fa feina amb eficàcia, motivació, interès, etc. Una anàlisi global del sistema educatiu també necessita parlar i sentir a parlar dels èxits, resultats i punts forts. En qualsevol cas, l'educació a Espanya i a les Illes Balears té una situació delicada; té problemes sobre els quals és possible dur a terme accions concretes i que es poden solucionar progressivament. La visió massa negativa de l'educació no és real, sinó que, a més, és una manera de no fer res perquè l'educació prosperi. En tot cas, el que posam de manifest és que un dels problemes reals de la societat espanyola és l'educació en tots els nivells (no universitari i universitari); un problema per al qual la crisi econòmica actual és un factor negatiu afegit per poder superar-lo. Per tant, en temes d'educació, és important separar el gra de la palla; separar els debats excessivament carregats d'ideologia dels problemes reals; cal separar els debats estèrils dels debats útils; cal separar les solucions improvisades de les solucions reflexionades, experimentades o amb tradició; cal separar els debats sobre macropolítica educativa dels debats sobre micropolítica; cal separar la política del consens abstracte de la política de l'acord en els temes que facilitin l'estabilitat del sistema educatiu. Cal entendre que els debats del segle XIX o del XX sobre l'educació ja no serveixen. El rol de l'escola ha canviat; han estat superades les barreres del temps o de l'espai per aprendre, i, per tant, l'escola ha de ser redimensionada en tots els nivells.

Tot això implica que l'esforç que s'ha de dur a terme per fer del sistema educatiu de les Illes Balears un instrument de preocupació de la societat de les Illes Balears, dels grups parlamentaris, dels empresaris, dels sindicats, o de les diverses entitats o institucions socials, econòmiques, culturals o cíviqes, és fonamental per fer un canvi de percepció i de realitat a tots els nivells educatius. La preocupació per l'educació per part del conjunt de la societat de les Illes Balears no només passa per valoritzar tots els aspectes positius de l'educació o per treballar a curt, a mitjà i a llarg termini per millorar els aspectes negatius o els punts febles de l'educació, sinó per deixar de banda el pessimisme o la indiferència, i aplicar l'optimisme a tot el que es fa i que contribueix a avançar progressivament en el desenvolupament de l'educació.

Cal rompre el cercle viciós en què ens trobam en relació amb l'educació a les Illes Balears i posar les bases perquè el sistema escolar millori, evitant que els grups polítics es basin en els fracassos i oblidin els èxits, valoritzant tot el que funciona i donant al que no funciona el seu lloc. No estam en el millor dels mons educatius, però tampoc no podem oblidar que el nivell educatiu de la societat

està avançant progressivament, malgrat la seva, encara, insuficiència. I això cal que sigui valoritzat. La realitat educativa està puntejada d'èxits i de fracassos, de punts forts o de punts febles, d'optimismes o de pessimismes, d'aspectes positius o d'aspectes negatius. I això és fonamental si volem col·locar l'educació en el lloc que li correspon des de la perspectiva social, política, cultural o econòmica dins la societat de les Illes Balears del segle XXI.

2. CRISI ECONÒMICA I EDUCACIÓ

Guillermo de la Dehesa, president del Centre for Economic Policy Research (CEPR), en una breu i interessant anàlisi sobre l'estructura productiva espanyola, excessivament centrada en la construcció i els serveis de menys valor afegit, planteja que per millorar l'estructura productiva i millorar la productivitat –que és el que realment determina el nivell de renda futur dels espanyols– s'hauria, com a primeres mesures, de reformar tant el sistema educatiu, de formació professional i universitari actuals i els seus sistemes d'incentius com el sistema d'aprenentatge de les TIC i, per altra part, el sistema de contractació laboral i de negociació col·lectiva.

En aquest sentit, d'acord amb el fet que l'estructura productiva està excessivament centrada en la construcció i els serveis de menys valor afegit, cal assenyalar que bona part de la força laboral espanyola té un nivell educatiu que s'adapta millor a aquests dos sectors productius de mitjana o baixa productivitat i que estan poc oberts a la competència exterior. Aquest menor nivell educatiu respon a la baixa oferta d'educació infantil (entre zero i tres anys), a l'important fracàs escolar a la secundària obligatòria, al rebuig de la formació professional enfront de la universitària, a l'escassa formació contínua en moltes empreses i a l'entrada massiva d'immigrants de mitjana i baixa qualificació.

En qualsevol cas, el que resulta evident és que no existeix inversió més rentable que l'educació en tots els sentits: per al creixement i desenvolupament econòmic, per al progrés i el benestar social, per a la millora de la salut i el medi ambient, per reduir la pobresa i la desigualtat, per augmentar l'emprenedoria, la productivitat i la competitivitat, per estimular la llibertat i la democràcia, per incrementar el nivell cultural i formatiu, etc. Però cal tenir en compte que aquesta inversió en educació només es pot constatar a mitjà i a llarg termini, i això, atès el fet que els polítics cerquen resultats a curt termini, és un entrebanc a l'hora de poder fer de l'educació un autèntic treball que possibiliti els treballs de tots. Cal tenir en compte, doncs, que la inversió en educació no només és necessària, sinó imprescindible si volem tenir un nivell educatiu comparable i de qualitat.

Tanmateix, aquests punts, que la majoria d'investigadors i experts consideren fonamentals, disten molt de ser al nostre país una realitat. Els fets així ho demostren:

- 1) Espanya inverteix menys del seu PIB en educació pública que la mitjana dels països de la OCDE o que la mitjana dels països de la UE.
- 2) Espanya gasta menys per alumne que la mitjana de l'OCDE: a tots els nivells educatius, des de l'educació primària fins a la Universitat.

- 3) Malgrat tot, la despesa per professorat de primària o de secundària a Espanya és superior a la mitjana dels països de l'OCDE.
- 4) La proporció d'estudiants per professor és, també, superior a Espanya que a la mitjana dels països de l'OCDE.
- 5) El percentatge d'estudiants en escoles públiques és superior a la Unió Europea que en la mitjana espanyola.
- 6) Espanya té un dels percentatges d'estudiants escolaritzats entre 15 i 19 anys superior a la mitjana de la Unió Europea.
- 7) Tot i que tenir estudis universitaris suposa guanyar més, s'ha de constatar que a Espanya es guanya menys que a la Unió Europea o als Estats Units. És a dir, existeix un menor incentiu per educar-se més.
- 8) S'ha d'assenyalar, d'acord amb el model productiu espanyol, que existeix una sobreeducació, una sobrequalificació, amb tot el que aquesta implica des de la perspectiva de la motivació o de la mobilitat.
- 9) En qualsevol cas existeixen a Espanya més graduats universitaris i menys graduats a Formació Professional que a la resta de països de la Unió Europea en relació amb la demanda.
- 10) El fracàs escolar i l'universitari espanyol és un dels més elevats de la Unió Europea o de l'OCDE, amb tot el que aquest fet implica des de la perspectiva del malbaratament econòmic en relació amb el PIB.

Tot i aquestes dades no gaire positives, cal assenyalar que durant aquests més de trenta anys de democràcia s'ha fet un esforç important en inversió en educació o en reformes educatives; però un esforç insuficient a tots els nivells. I a més, a aquesta insuficiència de la inversió quantitativa s'hi han d'afegir els problemes de qualitat que arrossegam en general. Així, doncs, a un major esforç quantitatiu en educació, cal afegir-hi una millora qualitativa profunda a tots els nivells.

Però aquesta realitat s'ha vist i s'està veient agreujada per la important crisi econòmica, que està tenint un impacte sobre els diversos països desenvolupats, i un impacte sobre diversos aspectes, entre els quals cal assenyalar la disminució, a nivell d'Espanya, de la despesa en educació no universitària, en educació universitària o en investigació. És a dir, que la crisi econòmica està empitjorant la situació de l'educació tant al nivell d'Espanya com al nivell de les Illes Balears, malgrat les voluntaristes declaracions de responsables polítics de l'educació.

En aquest context, cal reflexionar sobre un fet que cal considerar significatiu: Suècia, el sistema econòmic i social d'aquest país, ha posat de manifest que a causa del seu model econòmic, de la seva solidesa econòmica, ha sobreviscut a la crisi econòmica, amb un creixement econòmic important, amb un dèficit prou baix i amb un nivell d'atur sostenible. I en aquest sentit cal tenir en compte que

Suècia és el país de la UE amb una major inversió en R+D o amb una major inversió per a l'educació. I quan diem Suècia, també podem fer referència a Finlàndia, un país on els resultats de PISA, entre altres avaluacions, l'han posat de moda en termes d'educació, de recerca o d'innovació.

No es tracta d'imitar de forma simple, però sí que cal posar de manifest que Espanya necessita dur a terme un esforç important en educació o en R+D que no només ens iguali als països de l'entorn, sinó que, a més, possibiliti la posada de les bases per dur a terme un nou model econòmic i social, amb tots els canvis que aquest fet implica des de la perspectiva qualitativa o d'orientació educativa.

Aquesta realitat econòmica posa de manifest que a Espanya hi viu una generació que acaba la carrera sense perspectives de treballar, la qual cosa implica, per una part, la recerca d'una ocupació sense importar les condicions, el sou o la precarietat, i, per altra part, l'existència d'una sobrequalificació des de la perspectiva de les titulacions. I a més, aquesta situació de crisi econòmica implica l'allargament de l'escolaritat postobligatòria tant al nivell de la Formació Professional de grau superior com al nivell de la Universitat. És a dir, els joves allarguen els estudis en espera de temps millors.

Però aquesta sobrequalificació, amb totes les seves conseqüències negatives, no pot fer oblidar que les persones formades són les menys vulnerables a la crisi i, per tant, sofreixen menys taxes d'atur. Així, segons l'Institut Nacional d'Estadística, les taxes d'atur l'any 2009 presenten la següent situació en funció del nivell d'estudis:

1. Analfabets	44,14%
2. Educació Primària	25,91%
3. ESO	23,23%
4. Secundària, segona etapa	16,89%
5. Educació universitària	10,20%
6. Doctorat	2,90%
7. TOTAL	17,93%

Per tant, d'acord amb aquestes dades, és evident que a més formació menys atur, ja que la taxa de desocupació dels menys formats duplica la dels universitaris. Però, a més, diversos estudis i experts han posat de manifest que invertir en educació genera més ingressos fiscals; així, un estudi sobre la UIB ha posat de manifest que per cada euro invertit en la Universitat de les Illes Balears, la hisenda pública, la societat de les Illes Balears, en recull tres, amb tot el que aquest fet implica des de la perspectiva econòmica, social, professional o personal.

Tanmateix, el fet que a més titulació menys atur, no pot fer oblidar que la societat ha d'oferir llocs de treball adequats per possibilitar la inserció de titulats universitaris, per impedir la sobrequalificació

i, per tant, la frustració de les expectatives de les persones titulades. I per fer possible aquesta nova situació, cal no només fer una reflexió adequada al nivell social sobre aquesta qüestió, sinó posar d'acord tots els agents socials i l'Administració, perquè facin possibles aquests canvis i per possibilitar un nou model productiu en el que el coneixement i la innovació siguin un element fonamental. La construcció d'una societat i d'una economia del coneixement implica fer de l'educació l'instrument bàsic per aconseguir aquest objectiu.

A més, des d'aquesta perspectiva, és evident que la inversió en capital humà és un dels reptes que té pendents la nostra societat; un repte bàsic en uns moments de crisi econòmica i de repensar alguns aspectes del nostre model econòmic. En aquest context, la Universitat, les polítiques de R+D+I, la institucionalització de l'aprenentatge al llarg de tota la vida i l'aposta perquè la societat de les Illes Balears tingui un nivell d'instrucció més elevat, són fonamentals perquè puguem enfrontar-nos amb eficàcia als reptes que la societat del coneixement planteja a la societat balear.

En aquest context, si volem modificar, en part, alguns aspectes del model econòmic de les Illes Balears i introduir-hi indústries noves lligades al coneixement, a la innovació, o decantar-nos per oferir més qualitat turística, amb productes nous, és evident que l'Administració haurà de dedicar molts esforços a l'educació, fer una gran inversió educativa. La societat, per part seva, haurà de canviar de valors respecte de l'educació a tots els nivells. En definitiva, el debat de l'educació és cada vegada més un debat sobre l'economia, la societat i la cultura. Estam preparats a les Illes Balears per respondre a aquests reptes de futur des de la perspectiva de l'educació? O en qualsevol cas: ens estam preparant per respondre als reptes plantejats...?

3. LA REALITAT EDUCATIVA DE LES ILLES BALEARS: ALGUNS INDICADORS I ASSIGNATURES PENDENTS

Tot i que a l'apartat anterior hem fet qualche referència a la realitat de l'educació a les Illes Balears, les característiques de la realitat educativa de la comunitat autònoma de les Illes Balears presenta els trets següents:

- 1) L'inici del curs 2010-2011 ha suposat a les Illes Balears la constatació, per una part, de l'existència d'un procés de normalitat educativa en la línia dels anys anteriors i, per altra part, la constatació d'una sèrie de problemes, alguns dels quals es repeteixen cada any i altres són nous, tant des de la perspectiva de centres no acabats o de l'existència d'aules prefabricades, com de retallada de docents o de la manca d'ordinadors a les aules. En tot cas, s'ha d'assenyalar que el nombre d'estudiants matriculats s'incrementa, malgrat l'estancament en el nombre d'alumnes immigrants, a causa de la crisi econòmica. Això significa que ens trobam davant un sistema educatiu encara insuficient a un doble nivell: a) En primer lloc, manquen places, sobretot en l'etapa d'ensenyament obligatori. Construir centres educatius s'ha convertit en un dels objectius de les administracions educatives que han governat la comunitat autònoma. El motiu d'aquest procés de construccions escolars s'ha fonamentat en el procés d'immigració, que ha omplert les aules de les escoles de les Illes Balears. Ara, però, a causa de la crisi econòmica, ha minvat el nombre d'alumnes immigrants nous. Així doncs, la insuficiència de places és un dels

problemes més importants que té el sistema educatiu de les Illes Balears. Haurà de passar bastant de temps perquè aquesta mancança sigui resolta, malgrat les conseqüències financeres de la crisi econòmica, el descens de la immigració escolar i la lentitud en les construccions escolars en algunes zones. b) I en segon lloc cal parlar de la insuficiència financera, que té un caràcter estructural. Efectivament, un dels problemes més importants que té el sistema escolar de les Illes Balears és la manca d'un finançament suficient per cobrir les necessitats i les demandes que planteja l'educació en tots els nivells. Aquesta manca de finançament té a veure, lògicament, amb els problemes de finançament de la comunitat autònoma en conjunt. Tot i això, hem de fer una sèrie de reflexions en aquest aspecte: a) tot i el dèficit de finançament del sistema educatiu, la plantilla de professorat en tots els nivells és molt nombrosa; b) la construcció de centres, malgrat que sigui lenta, tingui problemes i insuficiències, implica fer una inversió bastant significativa. A més, cal tenir en compte que el problema del finançament també afecta el sistema universitari de les Illes Balears. Efectivament, tot i que els problemes de la UIB no són únicament econòmics, és evident que, a causa de la joventut de la Universitat —trenta anys d'existència pròpia—; dels problemes de finançament de la comunitat autònoma; de la configuració de la societat de les Illes Balears; del tipus de desenvolupament de la Universitat, etc., la UIB té problemes importants d'infraestructures, de dotació de recursos, de titulacions existents, etc., malgrat que els darrers anys compta amb més recursos econòmics. Per tant, si la insuficiència financera era, ja, un problema, ara, amb la crisi econòmica i amb els retalls pressupostaris, la situació està empitjorant.

- 2) Les Illes Balears tenen unes taxes d'abandonament escolar molt elevades, molt significatives en relació amb la mitjana estatal. Aquest abandonament escolar està molt lligat a problemes d'escolarització, a problemes socioeducatius familiars, al mercat de treball, al tipus d'economia turística, etc. En aquest sentit, en el present Anuari no només analitzam la realitat de l'abandonament escolar al nivell d'Espanya i de les Illes Balears, que presenta unes dades preocupants, sinó també l'abandonament universitari, a través d'un treball que inicia el coneixement d'un fet poc conegut. Per tant, la qüestió de l'abandonament educatiu en els diversos nivells és un problema que no només té conseqüències personals o escolars, sinó fonamentalment de caràcter econòmic o social. Un abandonament que si en un període d'expansió econòmica era absorbit per un mercat de treball que necessitava una mà d'obra poc qualificada, ara no ho és a causa de la crisi econòmica i del mercat de treball. Per tant, l'abandonament escolar no només és un problema social i econòmic, sinó també un problema personal i educatiu. I l'abandonament universitari, a més de ser un fracàs personal i universitari, és també un problema econòmic significatiu.
- 3) Tanmateix, els problemes de finançament als quals fem referència es concreten, fonamentalment, en una sèrie de qüestions que podríem denominar de tipus qualitatiu: recursos per als centres, formació dels docents, nombre d'ordinadors a les escoles i dels recursos didàctics; gratuïtat dels llibres de text i reutilització; disminució de les ràtios en alguns centres o nivells educatius; disposar de programes específics de diversitat educativa i socioeducatius; perfeccionar les metodologies d'ensenyament i aprenentatge d'idiomes estrangers, desenvolupar un nou model d'organització i direcció dels centres educatius, etc. Així, a tots aquests aspectes qualitatius hi hem d'afegir una qüestió fonamental des de la perspectiva del que ha de ser la institució escolar al segle XXI. Ens referim a la institucionalització, en el si de l'escola

pública, de serveis de tot tipus que donin resposta a les necessitats i demandes de les famílies: serveis de menjador, transport i escola de bon matí; activitats socioeducatives al marge de l'horari lectiu; biblioteques escolars ben dotades de llibres i de recursos tecnològics, etc. Tot això implica que la política educativa ja no s'ha de deixar centrar únicament en els aspectes quantitatius, sinó que ha de tenir en compte els qualitius que acabam d'enumerar. Aquesta ha de ser la clau perquè el sistema educatiu de les Illes Balears millori realment, tant en el nivell macro com en el micro.

Per tant, la societat de les Illes Balears ha de ser conscient que ens trobam davant una dicotomia: per una part, acabar de resoldre els problemes quantitatius del sistema educatiu, però, per altra part, posar el sistema educatiu en una situació qualitativa immillorable en tots els sentits. I tot això en uns moments d'una forta crisi econòmica que està implicant una disminució en el finançament de l'educació no universitària i universitària.

- 4) Les Illes Balears es caracteritzen, en part, pel fet de tenir un sistema educatiu públic poc estable. Aquesta inestabilitat es concreta en una demografia escolar que, a causa de la immigració, augmenta de manera progressiva. Per això s'han de crear més places escolars, s'han de construir més centres educatius, s'han d'incrementar les plantilles de docents; hi ha molts de professors interins; els claustres de professors canvien cada any. Però un sistema educatiu necessita estabilitat, continuïtat, consolidació. I aquesta és, tal com s'ha dit en diversos Anuaris, una de les assignatures pendents que té el sistema educatiu de les Illes Balears, una estabilitat que té condicionants polítics, legislatius, financers, demogràfics, pedagògics, etc. Sense aquesta estabilitat serà difícil superar els problemes més profunds que té plantejats l'educació a la societat de les Illes Balears.
- 5) Les Illes Balears tenen, d'acord amb les dades existents, no solament un nombre elevat d'alumnes amb fracàs escolar, sinó també un gran percentatge d'alumnes en risc de fracàs escolar. Efectivament: el fracàs escolar segueix essent un dels problemes més importants que té el sistema escolar de la comunitat autònoma; en aquest sentit, s'ha de posar de manifest que el fracàs escolar no només és un problema endèmic, sinó que les Illes Balears presenten una taxa de fracàs escolar superior a la mitjana espanyola. Un fracàs escolar que no només té una dimensió històrica, econòmica, cultural, familiar o de mercat de treball, sinó també com a valor que la societat, els diversos sectors socials, ha donat a l'educació. Però també seria un error no tenir en compte el valor que té l'escola com a institució com a factor d'èxit o de fracàs. Per tant, la lluita contra el fracàs escolar de les Illes Balears, en el marc de la problemàtica existent a nivell espanyol, passa per una proposta que es pugui dur a terme a curt, a mitjà i a llarg termini, i que impliqui la posada en marxa de mesures escolars, organitzatives, econòmiques, pedagògiques o legislatives. Amb tot, cal insistir en la idea que guanyar la batalla del fracàs escolar és possible i necessari; que cal guanyar aquesta batalla per poder abordar, amb garanties d'èxit, els desafiaments i els reptes que la societat del coneixement, la nova societat del segle XXI, planteja a l'educació. Cal conèixer el mal d'escola, els mals de l'escola, però també cal fer referència als béns de l'escola, a tot allò que, malgrat tot, representa tot el que és positiu de l'educació. I a les Illes Balears aquesta és una qüestió transcendental si es volen millorar tots els punts febles que defineixen la nostra realitat educativa.

- 6) Un dels trets més significatius i diferencials del sistema educatiu de les Illes Balears és la dualització educativa: l'escola privada concertada hi té una presència molt forta, i l'escola totalment privada és significativa, però minoritària. Aquest pes de l'escola privada concertada l'hem d'analitzar en funció no solament del nombre d'alumnes que acull, sinó també de la ubicació, del perfil d'estudiants que escolaritza i dels serveis que ofereix. Des d'aquesta perspectiva, hem de parlar d'una dualització educativa i social creixent del sistema educatiu balear, malgrat els esforços que l'Administració educativa autonòmica ha fet per evitar-ho. Aquesta dualització progressiva la constatarem en el fet que l'escola pública, en general, tendeix a escolaritzar en totes les situacions en què la diversitat educativa és creixent: immigrants, infants amb problemes socioeducatius, amb necessitats educatives especials, etc.; però també en una sèrie de fets importants: l'escola pública perd la bona imatge que tenia i determinats sectors socials i professionals opten, de cada vegada més, per l'escola concertada o la privada, fins i tot el sector progressista. Aquest canvi de tendència —que té explicacions diverses— provoca que la dualització social i educativa es consolidi en algunes zones, entre alguns sectors socials o entre una certa part de l'opinió pública. De tota manera, també seria un error plantejar l'escola privada i concertada com quelcom uniforme, homogeni, sense diferències. Quan parlem d'escola concertada ens referim a escoles diferents, no solament quant a ubicació, sinó també en composició social o en gestió. En aquest sentit, tot i que la majoria de centres concertats poden respondre als plantejaments que hem esmentat més amunt, són sobretot centres ubicats en municipis mitjans, que escolaritzen de manera significativa immigrants, són gestionats com a cooperatives, etc. Per tant, es tracta que, sense deixar de banda el fenomen de la dualització social i educativa, tinguem en compte la pluralitat de l'escola concertada. En qualsevol cas, es tracta d'un fenomen que caldrà que continuem analitzant i que vegem les característiques que té i les conseqüències. A més, seria un error no valorar el paper que ha tingut i té l'escola concertada en el procés d'escolarització i que, segurament, resulta insubstituïble per part de l'escola pública. Tanmateix, cal assenyalar que l'escola concertada compleix una important funció com a servei públic de l'educació. I aquesta qüestió és fonamental si es vol dur a terme un pacte per l'educació.
- 7) El fenomen de la immigració escolar a les Illes Balears pot desembocar, si no s'adopten mesures normatives, polítiques, educatives i socials, en la creació de guetos educatius, d'exclusió escolar i social per a alguns centres. Efectivament: les Illes Balears presenten unes taxes d'escolarització d'alumnes immigrants superior a la mitjana espanyola amb unes diferències significatives, i això malgrat que aquests darrer curs podem assenyalar l'existència d'una disminució en el procés de creixement del nombre d'alumnes immigrants. En aquest sentit, és evident que el tractament d'aquesta diversitat és fonamental no només per possibilitar una integració adequada de la població immigrada escolaritzada, sinó per aconseguir la disminució del fracàs escolar de forma significativa. A més, tot i que es tracta d'una qüestió complexa, és evident que cal fer els esforços necessaris i prendre les mesures pertinents per fer possible una distribució més equitativa de l'alumnat entre l'escola pública i l'escola privada concertada.
- 8) La importància creixent de la Formació Professional no només s'està demostrant en l'increment del nombre d'estudiants, sinó també en l'augment del nombre d'especialitats a tots els nivells. Però, al mateix temps, cal posar de manifest la millora en la percepció de la formació professional per part de la societat, dels estudiants, de les famílies o dels mateixos empresaris. Tanmateix,

l'esforç a realitzar en la formació professional és, en aquest sentit, encara molt important. Quedar tant per fer, que el que s'ha realitzat és significatiu, però insuficient.

Tot i que podríem seguir parlant de més trets que caracteritzen la realitat educativa de les Illes Balears, pens que les característiques que hem plantejat són les que podríem donar com a més significatives. Amb tot, en altres apartats d'aquesta introducció seguirem analitzant altres aspectes del sistema escolar de les Illes Balears.

4. EL DEBAT SOBRE L'ENSENYAMENT EN CATALÀ: LA QÜESTIÓ DEL MONOLINGÜISME, EL BILINGÜISME O EL TRILINGÜISME

A l'Anuari de l'Educació de les Illes Balears 2009 s'analitzava, per una part, l'ensenyament en català dels diversos nivells del sistema escolar de les Illes Balears i, per l'altra part, l'ús del català, del castellà o d'altres llengües en la docència universitària de la UIB. De l'anàlisi d'aquestes qüestions no només se'n desprenen dades objectives, sinó que, a més, se'n desprèn que es poden relativitzar alguns dels debats suscitats, no només per raons pedagògiques, sinó per raons ideològiques o polítiques. Aquest debat, emperò, no solament afecta les Illes Balears, sinó que afecta les comunitats autònomes espanyoles que, a més de la llengua pròpia, tenen el castellà: Catalunya, Illes Balears, Comunitat Valenciana, Galícia, Esukadi o Navarra. A més, els resultats electorals o, fins i tot, les mateixes eleccions impliquen una obertura del debat sobre aquesta matèria tan sensible. No es tracta d'analitzar la realitat de cada comunitat autònoma, però sí de posar de manifest que és una qüestió que s'ha de tractar amb delicadesa, sense entrar en debats que, a vegades, tenen a veure amb qüestions que no són escolars. Les llengües són sempre un instrument de comunicació: la politització que es fa, en excés, sobre les llengües, no només no resol el problema, sinó que l'afecta negativament o fins i tot genera un debat que no té res a veure amb l'objectiu d'aconseguir persones bilingües o, si escau, trilingües.

En aquest sentit, dels dos treballs se'n poden extreure una sèrie de conclusions en funció dels objectius que es plantegen:

- 1) Així, una primera de les conclusions és l'absència de conflictes lingüístics significatius des de la perspectiva social i educativa, al marge d'alguns problemes que poden sorgir per diverses raons de caire pedagògic, lingüístic, social, ideològic o polític.
- 2) Un aspecte que cal posar de manifest és la importància quantitativa de l'ensenyament en català als nivells primerencs d'Educació Infantil i d'Educació Primària en els diversos centres de les Illes Balears.
- 3) De manera general s'observa un decreixement quant a centres que fan l'ensenyament en català a les Illes Balears a mesura que avancen les etapes educatives, des d'Educació Infantil a educació secundària obligatòria. Aquest decreixement és més accentuat als centres privats.
- 4) És remarcable la diferència entre els nivells d'ensenyament en català d'Educació Infantil i els

d'Educació Primària dels centres privats, mentre que la diferència entre els nivells d'Educació Primària i secundària és menor.

- 5) L'educació secundària obligatòria és, de les etapes estudiades, aquella que presenta una situació més irregular pel que fa a l'ensenyament en català, ja sigui en nombre de centres, ja sigui en nombre d'alumnes. És perceptible una variabilitat considerable que, potser, indica fluctuacions en els projectes lingüístics dels centres, relacionats amb la mobilitat del professorat (sector públic) i els perfils i variacions de l'alumnat. Cal anotar que al sector privat la situació, des d'aquesta perspectiva, és més precària.
- 6) Finalment, d'acord amb l'anàlisi que es fa des de l'IAQSE, en el present Anuari de l'Educació de les Illes Balears 2010, sobre les competències lingüístiques dels estudiants d'Educació Primària i d'ESO de les Illes Balears, podem assenyalar, per l'anàlisi comparativa dels resultats obtinguts sobre l'avaluació de la comunicació lingüística en les dues llengües oficials de la comunitat autònoma, que el percentatge d'alumnes que consoliden la competència i el grau d'assoliment en ambdues llengües és molt similar, fet que permet descartar l'estesa idea que, en acabar l'escolarització obligatòria, l'alumnat té un major domini competencial de la llengua catalana en perjudici de la castellana.

En tot cas, caldria centrar el debat sobre el tema de la llengua (a les Illes Balears o en altres comunitats autònomes amb llengua pròpia) en una sèrie de punts bàsics:

- 1) Cal partir de l'objectiu que el procés d'escolarització ha d'aconseguir que els estudiants acabin l'ensenyament obligatori amb el coneixement adequat del català i del castellà. A més que resulta indispensable, d'acord amb la realitat social, econòmica o professional actual, l'aprenentatge, almenys, d'una tercera llengua, especialment l'anglès o l'alemany.
- 2) Cal partir, també, d'una realitat difícilment qüestionable: l'ensenyament d'idiomes a Espanya, a les Illes Balears, és realment molt millorable. No només cal un canvi metodològic que millori l'ensenyament de les llengües, sinó que cal dur a terme, com a objectiu prioritari, una formació del professorat adequada en tots els sentits. Es tracta d'un dels reptes fonamentals del sistema educatiu actual a tots els nivells.
- 3) Cal partir de la llengua catalana, llengua pròpia de les Illes Balears, com a llengua vehicular de l'ensenyament obligatori. Es tracta d'aprovar i d'aplicar un model que tingui en compte aquest principi, però que integri l'ensenyament de la llengua castellana, no només com a llengua oficial, també de les Illes Balears i oficial de tot l'Estat, sinó com a eina de comunicació a nivell d'Estat espanyol o dels diversos països castellanoparlants.
- 4) Cal introduir l'aprenentatge d'una tercera llengua des dels primers nivells educatius, amb una nova metodologia, amb un professorat preparat i amb tots els mitjans que la societat actual té amb les tecnologies, amb Internet, etc. L'aprenentatge d'idiomes no només és un requisit per millorar l'educació en general, sinó que és un objectiu bàsic per millorar el futur personal o social.

- 5) L'aprenentatge de les llengües, amb tot, s'ha de fer a partir d'un altre principi: el respecte a la diversitat lingüística dels alumnes, al coneixement que puguin tenir dels idiomes bàsics de l'escola –català i castellà. És a dir, cal un projecte de centre que d'acord amb els nivells dels estudiants i de la realitat sociolingüística de la zona, pugui optar per ampliar el nombre d'hores de català o de castellà amb la programació de les diverses matèries.
- 6) El dret dels pares a elegir la llengua de l'aprenentatge no es pot utilitzar com una arma política per impedir l'existència de projectes pedagògics coherents i lògics. La veu dels pares en l'educació és fonamental, però és més important l'existència d'un projecte educatiu i lingüístic de centre que possibiliti l'aprenentatge al final de l'escolarització obligatòria d'ambdues llengües oficials.

Tanmateix, seria necessari, tant per a la millora del sistema educatiu com per a la millora de l'ensenyament, de l'aprenentatge de les llengües, que aquest deixàs de ser una batalla política: una batalla política que, al marge dels efectes directes o col·laterals, no contribueix a millorar cap tipus d'aprenentatge; a més, contribueix a fer debats falsos, a dividir la societat, en qüestions sensibles, a fer més caòtica la percepció que té la societat de l'educació. Si el pacte educatiu a les Illes Balears és molt complex, és evident que amb el tema de la llengua la complexitat augmenta per raons electorals evidents o per qüestions de càlculs polítics. En qualsevol cas, el que és evident és que per millorar el rendiment individual o social del nostre sistema educatiu, la qüestió de la llengua catalana, de la llengua castellana o del trilingüisme és bàsica. I per això cal un consens entre els grups polítics, la societat i, sobretot, la comunitat educativa. Una qüestió que té condicionants polítics evidents, però que cal centrar des de l'òptica educativa en funció del tipus de ciutadania que es vol construir a les Illes Balears.

Amb tot, i per acabar aquest apartat, cal fer una aposta per una institució escolar que fomenti la convivència, no discriminant ni per raons de sexe, ni per raons de llengua, ni per raons de procedència o per raons de religió. La consecució d'una societat vertebrada passa, d'entrada, per l'escola; només una escola integradora pot aconseguir una societat cohesionada. I en realitat aquesta ha estat i és la gran funció que ha desenvolupat l'escola des del seu naixement; el futur només pot incidir encara més sobre aquest objectiu. I en la qüestió de la llengua, el paper inclusiu que té és fonamental i bàsic.

Tanmateix, és evident que cal separar el debat tant des de la perspectiva dels objectius en relació amb l'aprenentatge de la llengua catalana, de la llengua castellana o d'un idioma estranger, com des de la perspectiva dels mitjans, de la metodologia o del procés didàctic. Efectivament: és evident que qualsevol consens sobre aquesta temàtica passa, fonamentalment, per diferenciar, d'entrada, aquestes dues qüestions: una de caràcter politicopedagògic des de la perspectiva dels objectius, i l'altra, de caràcter metodologicodidàctic des de la perspectiva dels procediments a utilitzar per aconseguir els objectius proposats. Unes qüestions que obliguen a no posar en dubte la unitat de la llengua catalana, de la mateixa manera que no es posa en qüestió la unitat de la llengua castellana.

Tanmateix, la resolució de la qüestió de l'ensenyament de la llengua catalana o del mateix procés de normalització lingüística és i serà un tema complex, fonamentalment, per les excessives implicacions polítiques i ideològiques existents en aquest aspecte. Una resolució i una salvació de la nostra llengua que se situa, a l'horitzó d'aquesta dècada, en el marc d'un plurilingüisme ordenat i legislat i dins una

societat balear multilingüe i multicultural que no pot deixar ni deixarà de ser diversa en el futur, i tot això independentment de la seva definició política i institucional. Un multilingüisme que, en qualsevol cas, necessita polítiques clares que tinguin en compte la situació real de la llengua catalana, que parteixin del que diu l'Estatut d'autonomia o de la mateixa Llei de normalització lingüística.

5. DEL NO PACTE SOCIAL I POLÍTIC PER L'EDUCACIÓ AL PLA D'ACCIÓ EDUCATIVA 2010-2011

Durant aquest darrer curs escolar s'ha escenificat el fracàs del pacte social i polític per l'educació que va impulsar el ministre d'Educació Ángel Gabilondo: es tractava, en tot cas, d'un fracàs anunciat, ja que uns interessos polítics concrets han fet impossible aquesta necessària iniciativa. Una iniciativa que si bé partia d'un diagnòstic semblant per part dels diversos grups polítics, era, i és, una condició *sine qua non*, però no suficient, per començar a resoldre els problemes més significatius del sistema escolar espanyol, tal com s'ha posat de manifest en el fracàs aconseguit.

Efectivament: la necessitat de sumar esforços davant la realitat educativa actual, davant la complexitat dels problemes educatius existents i davant els reptes educatius de la societat del segle XXI, obligava a sumar tots els esforços de totes les forces polítiques i socials per poder millorar el nostre sistema educatiu a tots els nivells i a tots els territoris de l'Estat espanyol.

A les Illes Balears la necessitat del pacte, d'un acord i d'un consens resulta absolutament imprescindible en tots els sentits, ja que la realitat educativa, els problemes existents i els punts febles o conflictius obliguen a fer un esforç conjunt per possibilitar la resolució progressiva dels problemes existents. En aquesta perspectiva, si la necessitat del pacte és bàsica al nivell de l'Estat espanyol, al nivell de les Illes Balears resulta imprescindible si volem fer el salt qualitatiu que l'educació balear necessita per situar-se dins la societat del segle XXI. Un pacte que, en qualsevol cas, no només ha de sumar les forces polítiques amb representació parlamentària, sinó també les forces empresarials i sindicals, tots els membres de la comunitat educativa (pares i mares, professorat, alumnes) i el conjunt de la societat civil, juntament amb totes les administracions amb competències educatives, amb l'hegemonia de l'administració autonòmica. Les Illes Balears necessiten fer un esforç suplementari per resoldre els problemes educatius existents, alguns dels quals són de fons o estructurals. Cal deixar de banda els problemes ideològics, que, a vegades, són artificials i a més no ajuden a resoldre els problemes existents, sinó que els poden agreujar. En aquest context, és evident que la política educativa de les Illes Balears no solament no ha de voler una confrontació ideològica entre la xarxa pública i privada, sinó que ha d'esforçar-se perquè l'escola pública sigui de qualitat.

Per aconseguir-ho, ha de dur endavant actuacions específiques per redreçar el dia a dia dels centres; ha de fer micropolítica educativa, s'ha de fixar en coses concretes, i ha de defugir la ideologització de la política educativa, la burocratització curricular o les accions de maquillatge educatiu. La política de confrontació ideològica de l'educació entre l'escola pública i la privada, i el debat sobre l'assignatura d'Educació per la Ciutadania o de l'ensenyament de la llengua catalana, no aporten cap solució als problemes reals de l'educació, sinó que els agreugen bastant i d'una manera innecessària, però significativa. La política educativa ha de definir i desenvolupar d'una manera operativa l'educació

com a servei públic; ha de possibilitar el pacte educatiu de les coses concretes; ha de dur a terme l'autonomia de la institució escolar com a estratègia fonamental; ha de deixar de banda els grans debats abstractes que no duen enlloc, i s'ha de centrar a preocupar-se per les coses reals, a solucionar-les, estabilitzar-les, etc.

Tanmateix, tal com s'ha plantejat en algun punt de la introducció d'aquest Anuari, cal tenir en compte que la realització d'un pacte educatiu no pot ser només en termes macros, en termes de globalitat; plantejar un pacte educatiu en termes generals, no només no resolndria els problemes, sinó que els pot agreujar. Així doncs, el pacte educatiu ha de partir, també, de la dimensió centre, de la dimensió municipi: aquestes dues dimensions són clau si es volen començar a resoldre els problemes, emmarcant aquests enfocaments micros en el marc d'un plantejament general.

Quins són els elements fonamentals d'aquest pacte educatiu? La realització d'un acord educatiu s'ha de plantejar, des del meu punt de vista, sobre quatre eixos fonamentals:

- a) L'estabilitat del sistema educatiu
- b) La suficiència del sistema educatiu
- c) La qualitat del sistema educatiu
- d) L'equitat del sistema educatiu

En el cas concret de la qualitat del sistema educatiu, un dels aspectes que cal considerar és la definició del centre educatiu com a espai bàsic de gestió educativa, de gestió de la política educativa específica. Es tracta d'avançar en la configuració d'un model de gestió i d'organització dels centres educatius; un nou model de gestió que ha de tenir en compte els aspectes següents:

- a) El lideratge escolar
- b) L'autonomia de centre
- c) El projecte de direcció
- d) El professorat

Efectivament: un dels reptes que necessita una resposta, d'acord amb els eixos plantejats, és la definició d'un nou model d'organització i gestió de centres. Aquest és un repte fonamental, ja que el centre, en funció, també, d'altres condicionants i variables, pot ser un factor d'èxit o un factor de fracàs; un factor d'èxit o de fracàs que té a veure amb l'existència d'un projecte coherent, amb la definició d'unes relacions entre els diversos membres de la comunitat educativa o de les relacions dels centres educatius amb l'entorn o amb la definició d'una administració educativa concreta en el marc del sistema educatiu.

En tot cas, la possibilitat d'un pacte educatiu, que, tal com hem plantejat, ha de tenir elements concrets, elements de micropolítica educativa, només pot tenir èxit si es tenen en compte una sèrie de condicions:

- a) La lleialtat entre les diverses forces polítiques en la recerca d'un pacte de mínims.
- b) La concreció d'aquest pacte a través de mesures específiques, de mesures possibles.

- c) La concreció d'aquest pacte en un temps lògic; és a dir, amb mesures a curt, a mitjà o a llarg termini.
- d) La implicació dins aquest pacte de la comunitat educativa, tant a nivell dels pares com del professorat, del sindicats d'ensenyament, etc.
- e) La dotació d'un pressupost específic de les reformes o de les mesures a desenvolupar.
- f) La implicació de les forces econòmiques i socials i de tota la comunitat educativa.

En qualsevol cas, la qüestió fonamental és la creença en l'educació; una creença en l'educació, bàsica per incrementar tant la competitivitat com la cohesió social, però insuficient per aconseguir una economia productiva, si no hi ha per part de la societat, dels empresaris, de l'Estat, una iniciativa clara en favor d'aquest nou model econòmic que prioritzi el coneixement. No es pot tenir gent formada si no hi ha una economia que sigui capaç d'integrar aquest capital humà.

En tot cas, el que s'ha posat de manifest és que el fracàs del pacte polític i social per l'educació ha tingut com a conseqüència l'existència d'un pla d'acció per als anys 2010 i 2011, aprovat pel Consell de Ministres durant el mes de juny de 2010. Un pla d'acció que substitueix el pacte per l'educació –en recull determinats aspectes–, que es concreta en una sèrie de programes que necessiten la participació de les comunitats autònomes o, en un altre nivell, de les universitats. Aquests programes són els següents:

- 1) La millora del rendiment escolar de l'alumne
- 2) La modernització i flexibilització del sistema educatiu
- 3) La modernització i la internacionalització de la Universitat
- 4) L'impulsa a l'aprenentatge de llengües estrangeres
- 5) Un pla estratègic de la formació professional
- 6) La informació i l'avaluació com a factors per millorar la qualitat de l'educació
- 7) La formació del professorat
- 8) La dimensió social de l'educació a tots els nivells

Aquests programes es concreten en la consecució dels següents objectius per a la dècada 2010-2020:

- 1) L'èxit educatiu de tots els estudiants
- 2) L'equitat i l'excel·lència en l'educació
- 3) La flexibilitat del sistema educatiu i l'educació al llarg de tota la vida
- 4) La Formació Professional com a instrument clau del nou model de creixement econòmic
- 5) La implantació de les TIC en el sistema educatiu
- 6) Un impuls decidit a l'aprenentatge d'idiomes
- 7) La consideració de l'educació com un bé d'interès públic i un dret de tota la societat en conjunt
- 8) La modernització i internacionalització de les universitats espanyoles
- 9) La dimensió social de l'educació
- 10) La implicació de la família, el professorat i la societat per a la convivència i l'educació en valors
- 11) Un reconeixement professional i social dels docents
- 12) Una educació inclusiva, reconeixedora de la diversitat i la interculturalitat

Resulta evident que aquests objectius i aquests programes resulten complexos, que no es poden assolir de forma senzilla, que necessitam una sèrie de generacions, que calen molts esforços per part de forces polítiques, socials, educatives i econòmiques. Efectivament: la complexitat d'aquestes mesures, d'aquests objectius o d'aquests programes implica, doncs, que només des d'un pacte educatiu, només des de l'acord, es poden començar a aconseguir aquests objectius i es pot començar a posar l'educació espanyola i de les Illes Balears al segle XXI des de la qualitat o l'excel·lència.

Estan les forces polítiques i socials d'Espanya o de les Illes Balears preparades per dur a terme aquest pacte per l'educació? La realitat ens diu que cal ser escèptics, malgrat totes les declaracions que aquestes forces fan dia sí i dia també sobre la necessitat d'aquest acord educatiu de present per poder construir un futur millor al nivell econòmic, social, tecnològic o cultural. Com quasi sempre, les contradiccions entre les declaracions i la realitat fan que el desencís educatiu es pugui consolidar dins la societat o dins la comunitat educativa.

6. UNIVERSITAT, EXCEL·LÈNCIA I INTERNACIONALITZACIÓ

A l'Anuari de l'Educació de les Illes Balears 2009 vàrem parlar, amb tota la seva problemàtica, de la Convergència Universitària, que caracteritzàvem com una necessitat mal desenvolupada; una convergència universitària que cal emmarcar en l'objectiu de modernització de la Universitat: estam, doncs, en un moment clau del procés de modernització de la Universitat espanyola, que, segons els rànquings existents en aquest sentit, no se situa en posicions adequades, si es comparen amb les universitats anglosaxones dels Estats Units o de la Gran Bretanya, de diversos països europeus, etc. La Universitat espanyola, en general, necessita importants reconversions des de la perspectiva de les titulacions, dels grups de recerca, dels instituts de recerca, etc. I el procés de Bolonya pot ser un bon instrument per dur a terme aquestes reconversions cap a la qualitat, cap a l'excel·lència, cap a la diferenciació. Així doncs, Bolonya no és un objectiu en si mateix; és simplement un pretext per dur a terme els canvis que es necessiten per ser més competitius, per ser més productius. Uns canvis, emperò, que s'han de fer des d'una sèrie de perspectives: des de la perspectiva del finançament, des de la perspectiva dels models organitzatius de governança, des de la perspectiva de la relació amb la societat, des de la perspectiva de la seva internacionalització. Bolonya ha de ser, doncs, un mitjà per seguir millorant la Universitat espanyola, aprofitant l'avinentsa per dur a terme canvis legislatius, canvis organitzatius, canvis en el sistema de finançament, canvis en la relació amb la societat, canvis macros i canvis micros.

La Universitat de les Illes Balears, en aquest context de la modernització universitària, necessita un esforç suplementari, en el qual calen moltes accions:

- 1) La primera, de la mateixa Universitat, en el sentit que ha de fer un treball ingent per posar totes les seves energies en marxa, per valoritzar totes les seves potencialitats, per posar tots els recursos humans treballant al màxim de les seves possibilitats i capacitats. Per això el primer escaló, el primer pas per possibilitar aquesta modernització universitària de la UIB, passa per la mateixa universitat. I la pregunta és si serem capaços de posar en marxa totes les nostres potencialitats.

- 2) La segona, de la mateixa Administració autonòmica i de totes les administracions existents a les Illes Balears. Efectivament, es tracta que la comunitat autònoma de les Illes Balears sigui capaç de dur a terme les polítiques educatives, de recerca o d'innovació adequades i coherents amb les declaracions formals existents. La definició de prioritats és fonamental si volem aconseguir una societat del segle XXI amb un model productiu que tingui en el coneixement, en la innovació o en les tecnologies els factors bàsics.
- 3) La tercera, de la mateixa societat de les Illes Balears, que ha de creure en l'educació universitària, que ha de confiar en la Universitat de les Illes Balears. Les Illes Balears serien prou diferents si no existís la UIB, i d'això n'ha de ser conscient, no només el conjunt de la societat balear, sinó tots els sectors amb capacitat de decidir.

Així doncs, la consecució de la modernització, de l'excel·lència o de la internacionalització és fonamental, no solament per a la Universitat de les Illes Balears, sinó, fonamentalment, per a la societat balear si vol ser una societat del segle XXI moderna, pròspera, cohesionada, culta i oberta al món. Vol la comunitat universitària, la societat de les Illes Balears o l'Administració autonòmica, tenir una universitat de primera divisió? La resposta és, en qualsevol cas, de tots.